

ХРАБРО И КОРИСНО УСТАВНО-ПРАВНО И ПОЛИТИКОЛОШКО ШТИВО

doi 10.7251/POL1407261D

(Доц. др Радомир Нешковић: *“Недовршена држава” – политички систем Босне и Херцеговине*, Фондација „Фридрих Еберт“, Бања Лука, 2012.)

Аутор доц. др Радомир Нешковић, књигом *НЕДОВРШЕНА ДРЖАВА – ПОЛИТИЧКИ СИСТЕМ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ*, на занимљив начин приступа основним питањима стварања, уређења и функционисања државе у Босни и Херцеговини.

У првом дијелу књиге аутор се бави основним елементима националних идентитета у Босни и Херцеговини и облицима њиховог остваривања. Иако аутор није имао намјеру да историјски елаборира наведену материју која је систематски обрађена у дјелима појединих аутора, његово бављење историјским чињеницама било је у сврху проналажења основних елемената националних идентитета који су опстали кроз вријеме све до данас.

У другом дијелу књиге аутор се бави *Уставом* као политиколошким феноменом који је израз политичког договора који претходи нормативном уобичавању садржаја устава. Стога, аутор износи критике на становиште уобичајено у правној теорији да је устав највиши правни и политички акт у једној држави и брани становиште да је устав највиши политичко-правни акт државе гдје политичка воља претходи правним нормама. У оквиру овог дијела запажено је разматрање о настанку и развоју државности Босне и Херцеговине и износи став да те државности није било у доба Турске, Аустроугарске и Југославије и да је Босна и Херцеговина одлукама ЗАВНОБиХ-а први пут стекла елементе државности у периоду од 1943. до 1945. године.

У трећем дијелу књиге посвећеном узроцима распада раније југословенске државе, аутор износи став да се држава распала дисолуцијом, а не сецесијом. При томе, аутор оспорава легиитимност настанка државе Срба, Хрвата и Словенаца као и легитимност настанка Краљевине Југославије. Социјалистичка Федеративна Република Југославија, према мишљењу аутора, била је уређена на основана *„напутика“* Народног вијећа из Загреба који су представљали самопроглашену и непостојећу државу трију народа - Словенаца, Хрвата и Срба. Такође, аутор истиче да се ранија држава Југославија распала у процесу трансформације федерације у конфедерацију и да је овај процес легализован Уставом СФРЈ из 1974. године. Према овом мишљењу, Југославија се распала на уставан начин, јер је њен распад уграђен у њен устав из 1974. године.

У четвртм дијелу књиге аутор је елаборирао конститутивне акте које су у Босни и Херцеговине доносили представници њених конститутивних народа, при чему су једни акти настајали као посљедица претходно донесених, а затим и сами постајали узрок доношења других аката који су настајали у узрочно-посљедичном процесу.

У петом дијелу књиге аутор говори о активностима међународних чинилаца у рјешавању југословенске и босанскохерцеговачке кризе. Аутор је приказао мировне планове које су ОУН и Европска заједница нудиле националним лидерима у БиХ, при чему укупан процес међународног анагажовања аутор фундира као арбитражу. Управо, на тим основама аутор је понудио анализу Дејтонског мировног споразума као синтезу међународне арбитраже. Карактеристично је то да аутор радикално одступа од теорије да је Дејтонски мировни споразум акт међународног јавног права, дефинишући га као акт међународне арбитраже. Аутор се, истовремено, бави питањем државног уређења, облика владавине и политичког система Босне и Херцеговине, посебно елаборирајући аспекте организације државне власти и подјеле надлежности и закључује, при том, да је ријеч о федеративном уређењу државе.

У шестом дијелу књиге је разматрана консочијална демократија, посебно најутицајније политичке партије, при чему критици подвргава концепт *партијске државе*. У оквиру консочијације аутор се бави и улогом јавних медија и посебно даљом неуставном доградњом Дејтонског мировног споразума. При томе, износи занимљиво запажање да ће се укупан садржај Дејтонског мировног споразума временом трансформисати у „један Устав БиХ“ и противи се његовом *распакивању*. Стога у негативан контекст ставља и евентуално формирање трећег, хрватског ентитета, као и могуће осамостаљивање Републике Српске на основу Закона о референдуму и грађанској иницијативи, као и покушаје евентуалне унитаризације и централизације Босне и Херцеговине.

Сам назив, структура и садржај књиге указују на актуелност ове материје, али и на сложеност уставноправне материје коју аутор разматра ношен истраживачком радозналошћу, радећи то без ограничења и идеолошких предрасуда. Очигледно је да припада кругу политиколога који немају претензију да пруже коначну *истину*, него стално трагају за неким новим чињеницама и аспектима настојећи да постојеће стање подвргне критичком промишљању. Његова основна намјера је усмјерена на политичке теорије државе и права, отварајући демократску научну расправу о битним питањима државе и народа у Босни и Херцеговини, а која би, у првом реду, била лишена доминације партијске идеологије над научном истином. Аутор сматра научно неопходним да се битна питања државе и конститутивности у Босни и Херцеговини требају изнова преиспитивати без било каквих *taboo* тема или идеолошких *омотача*. Очигледно је да код аутора не постоји предрасуда према политичким субјектима, па их - у једном аспекту ставља у позитиван контекст - а у другом у негативан. Позиционирајући се изван утицаја владајућих партијских елита аутор је осигурао широк маневарски простор и са лакоћом гради дистанцу према српским, бошњачким, хрватским и међународним субјектима.

Књига у себи, као везивну нит, садржи полемичку линију како о питањима државе и политичке историје тако и о садашњим питањима организације, структуре и функционисања Босне и Херцеговине.

Основа из које се посматрају битна питања стварања и организације државе је народни суверенитет гдје држава има делегирани и од народа добијени суверенитет, који није њено власништво, што упућује на велики респект према теорији народног суверенитета. Тиме се та основа народног суверенитета изводи принцип уставности којим се спречава да се владајуће партијске елите трансформишу у владајуће и отуђене олигархије.

Књига је карактеристична и по бројности обрађених питања којима аутор отвара политичку и правну природу босанскохерцеговачког контекста, могућности дизајнирања уставноправног и политичког модела постојеће „недовршене државе“, „немогуће државе“; „подијељеног друштва“; „распакивања“ дејтонских рјешења; конститутивне противрјечности, уставне основе и државност, дисолуцију југословенске државе, међународну арбитражу, увођење елемената консоцијативне демократије; идентификовање елемената и чинилаца идентитета и њихова различитост, као гаранције перспективе државе и друштва; уставне промјене, европске интеграције, реформски процеси, равнотежа националног и грађанског, те како се отргнути из „уклијештености између прошлости и будућности“.

Нажалост, како истиче аутор, без научне јавности, а на дневно-политичким „шареницама“, још увијек заснивају се процеси који иду, углавном, ванинституционалном трасом. Пакети – априлски, бутмирски, њемачке канцеларке, затим дјеловање невладиног сектора, бројни партијски скупови – супституирали су институционални оквир и угушили демократске импулсе, политичку вољу, па и демократски конституисане легалне и легитимне институције. Тако је све видљивије да „раздијељена кућа не може да опстане“ (Вилијам Цеферсом, 1858). Тим више, што се већ пет вијекова представници трију главних националних и вјерских заједница нису трајно, заједно и масовно залагали за једну државу, а ни сама, ова држава нема ни данас вољу да служи, одговара или пита оне којима „управља“.

Очигледно је: политичке странке, њене елите и лидери, окупљени у оквиру три националне заједнице, никако да схвате и прихвате – да они не могу непосредно вршити власт, нити је подчинити себи. Они могу само демократским средствима обликовати политичку вољу грађана. Насупрот томе, умјесто истинске и изворне демократије, и даље се утемељује „режим политичких странака“ и наставља партитократија, ванинституционално дјеловање и изражавање. То још више доприноси да Босна и Херцеговина буде само циљ међународне заједнице, а не држава властитих народа, нити држава коју су они створили. Зато и ова књига потврђује ријечи „једна је та нека демократија у којој неизабрани представник страних сила може да игнорише изабране представнике народа те земље“.

Све то је аналогно уставној и правној природи босанскохерцеговачке државе у којој постоје и два стања – један нормативни и други стварни. Као одраз ауторовог позитивног настојања и суочавања са наведеном проблематиком,

посебно је занимљиво то да је аутор направио радикалан отклон у односу на теорију да је ријеч само о међународном уговору. Босна и Херцеговина је овдје објашњена као сложена, федеративна држава *sui generis*, у настајању, а која може бити довршена заједничким дјеловањем домаћих и међународних институција, као израз слободне воље и одлуке демократски конституисаних органа и институција, народа и грађана. Стога је аутор, прихвативши се, првенствено политиколошке анализе овог сложеног и актуелног уставног, правног и друштвеног феномена, који је код нас недовољно истраживан, примијенивши мултиметодолошки приступ, посебно користећи историјски, социолошки, политиколошки, упоредни и позитивноправни метод, са јасно утврђеним предметом и циљем истраживања, прецизно одређеним обимом и одабиром теоријске и емпиријске грађе, подарио књигу као корисно и занимљиво штиво онима које интересује и који се баве теоријом и емпиријом уставног права и политичких система. Књига ће бити занимљива и друштвено ангажованим грађанима и онима које интересују проблеми и могућности развоја државе и друштва, посебно земаља у транзицији.

Истовремено, намеће се и питање: како „наћи мјеру за све“ (Хераклит) у земљи у којој ни о њеном Уставу нема сагласности. А сваки устав, како су истicali бројни конституционалисти, је правни и политички инструмент, правна архитектура, израз достојанства човјека и грађанима, акт историјског момента и правно и књижевно дјело.

Нико над овом земљом нема ексклузивитет нити договорено старатељство, партнерство, нити право на савремени протекторат, аутократско управљање или октроисану управу, а због чега и постојање слободних и демократских избора и легалних и легитимних представничких институција губи сваки смисао. Такође, шта рећи о земљи у којој нема визије, одговорности, вредносног система, идентитета, толеранције, помирења, заједничке историје, религије, културе, лојалности заједничкој држави у којој се стално једним народима намеће колективна одговорност а други се представљају као жртве.

Може се стећи и утисак да се ради о двије или чак и три књиге спојене у једну.

И ова књига намеће питање - докле ћемо се само бавити „књиговодством“ рата, смрти, логора, прогона, затим „кадровским квотама“ прикривеним колаборацијама. У таквом миљеу често се губи човјек и грађанин, њихове потребе и интереси. Али на ова и бројна друга питања нема ни одговора власти која би требала да припада народу и полази од народа, нема ни владавине права, повјерења, равноправности, социјалне, имовинске и личне безбједности, права и слободе.

Истовремено, ова књига може да изазове и полемику у научној и стручној јавности, као и у политичким и јавним круговима због отворених питања, као што су карактер ратних сукоба, државноправни континуитет Босне и Херцеговине, могуће уставне промјене. Али ова књига може и да потакне многе да

„проговоре“ о овим питањима. Она може позитивно утицати на тражење и изналажење прихватљивог и проводивог уставноправног модела за Босну и Херцеговину. За сада, Босна и Херцеговина је сложена држава, односно државна заједница у изградњи, дакле, „недовршена држава“, како то аутор истиче. Зато ће ова књига допринијети научној и стручној расправи о битним питањима настанка и функционисања државе у Босни и Хрцеговини, што је и био основни циљ аутора и његовог дјела.

Миле Дмичић